

Özel Eğitim Alanında Çalışan Öğretmenlerin Mesleki Benlik Saygısı ve Umud Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi ¹

Süleyman Hilmi HARMANKAYA² ve Erkan EFİLTİ³

Öz

Araştırma ile özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki benlik saygıları ve umut düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygıları ile umut düzeylerinin demografik özelliklere göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığına bakılmıştır. Ayrıca özel eğitim öğretmenlerin mesleki benlik saygıları ile umut düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığına bakılmıştır. Araştırma modeli olarak ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma grubu özel eğitim alanında çalışan 228 öğretmenlerden oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında kişisel bilgi formu, mesleki benlik saygısı ve umut düzeyi ölçekleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda mesleki benlik saygısının demografik açıdan kadınlar lehinde anlamlı farklılık görülmüştür. Ayrıca kıdeme göre kıdem yılı 0-5 arasında olanların mesleki benlik saygılarının en yüksek olduğu görülmüştür. Mesleki benlik saygısının çalıştığı kurum türüne göre anlamlı farklılık çıkmamıştır. Umud düzeylerine göre demografik açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Mesleki benlik saygısı ile umut düzeyi arasında orta düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, özel eğitim öğretmeni, mesleki benlik saygısı, umut düzeyi.

Examination of the Relationship Between Professional Self-Esteem and Hope Levels of Teachers Working in Special Education

Abstract

The aim of the research is to examine the relationships between professional self-esteem and hope levels of teachers working in the field of special education. In the study, it was examined whether there is a significant difference between the professional self-esteem and hope levels of special education teachers according to demographic characteristics. In addition, it was examined whether there is a significant relationship between the professional self-esteem of special education teachers and their hope levels. The relational survey model was used as the research model. The research group consists of 228 teachers working in the field of special education. Personal information form, professional self-esteem and hope level scales were used to collect data. As a result of the research, a significant difference was observed in favor of women in terms of demographics of professional self-esteem. In addition, it has been observed that the professional self-esteem of those whose seniority is between 0-5 years is the highest. There was no significant difference according to the type of institution in which professional self-esteem works. There was no significant demographic difference according to the level of hope. It was concluded that there is a moderate relationship between professional self-esteem and hope level.

Keywords: Special education, special education teacher, professional self-esteem, hope level.

Atf İçin / Please Cite As:

Harmankaya, S. H. ve Efiltili, E. (2022). Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki benlik saygısı ve umut düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 7 (2), 190-201. Doi: 10.5281/zenodo.7472462

¹ Bu çalışma ilk yazarın (SHH), ikinci yazar (EE) danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Selçuklu Özel Eğitim Meslek Okulu, shhk1975@gmail.com,

ORCID: 0000-0002-6693-4418

³ Doç. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, efiltili71@gmail.com, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Bişkek, erkan.efilti@manas.edu.kg,

ORCID: 0000-0003-1158-5764

Giriş

Her meslekte olduğu gibi bilhassa özel eğitim öğretmenleri de mesleğe başlarken öğrencilerinin yaşantılarında ve programlarında olumlu etkiler yaratabilmek, öğrencilerin aileleri ve okul yöneticileriyle olumlu ilişkiler kurabilmek, rolleriyle ilgili kendilerine sağlanacak destekler yoluyla mesleki gelişim olanakları elde edebilmek gibi beklenti içinde oldukları düşünülmektedir. Bilhassa özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki benlik saygıları ve umut düzeyleri diğer öğretmenlere nazaran dezavantajlı grup olmaları nedeni ile oldukça önem arz etmektedir.

Benlik kavramı bireyin kim olduğu ve kim olmadığı hususunda kendi hakkındaki görüşüdür (Gottfredson, 1981). Yaşamın temel bir gerçekliği olarak insanlar, 'kendileri gibi olmak' eğilimi içerisindedirler. Bu yaşamsal eğilim suçluluk, utanç, sıkıntı ya da öfke gibi duyguları uzun süre dayanılması mümkün olmayan duygular haline getirmektedir. Bu varsayımdan yola çıkan Maslow ve Rogers gerçekçi bir benlik algısının göstergesi olan kendini sevme ve kendine saygının (self-esteem/öz-saygı) insanın temel ihtiyaçları olduğunu savunmuşlardır. Maslow'a göre, en az bedensel ihtiyaçlar kadar önemli olan kendine saygı (öz-saygı) ihtiyacı doyurulana kadar düşük kalır ve motive edicidir. Adler ise, tek olma ve üstün olma duygularının diğer bazı duygulardan daha kapsayıcı olduğunu savunur. White'a göre, bireyler yetkinlik duygusu ya da daha fazla bir duygu edinene kadar çaba sarf ederler (Bayat, 2003).

Schumann, (1991) Benlik saygısının genel benlik saygısı ve rol benlik saygısı olmak üzere iki boyutu olduğunu ifade etmektedir. Genel benlik saygısı, kişinin istikrarlı bir kişi olarak kendi algılarını ve hislerini değerlendirmesidir. Bu değerlendirme bireyin kendini onaylama ya da onaylamama ifadesini ve bireyin hangi ölçüde yetenekli, önemli, başarılı, değerli olduğuna olan inancını gösterir. Bu genellikle özsaygı olarak anılır. Rol benlik saygısı ise bir uğraş ile ilgili kişinin kendi performansı, kapasitesi ve değerlerini incelemesini gerektirir. Kişinin yaptığı uğraşıyla ilgili bireysel algılarını ve hislerini değerlendirmesidir.

Mesleki benlik kavramının gelişiminde; oluşma, geçiş ve tamamlama süreci olmak üzere üç önemli unsur yer almaktadır. Oluşan ve gelişen benlik kavramı, zamanla mesleki terimlere dönüştürülür. Mesleki benlik kavramının yerleşmesi, mühendislik ya da öğretmenlikte olduğu gibi profesyonel bir eğitim almak ya da profesyonel olarak bir işe başlamakla yerleşir (Nelson, 1982).

Mesleki benlik saygısı, bireyin tercih ettiği mesleğine ilişkin geliştirdiği değerlilik yargısıdır. Mesleki benlik saygısı, bireyin kendi mesleğini ne kadar önemli ve değerli gördüğünü ifade eder. Benlik saygısı (self-esteem), bireysel uyumun ve ruh sağlığının bir ön koşulu iken, mesleki benlik saygısı da mesleki uyum ve doyumun bir ön koşulu olmaktadır (Arıca ve Dilmaç, 2003).

Umut, kişinin yaşamındaki hâl ya da olaylarla alakalı pozitif sonuç çıkma olasılığına dayalı bir inanç olduğu, daha açık ifade ile umut iyi şeylerin olma olasılığına dair inanç hissi denilebilir. İçinde belli ölçüde sabrı bulunduran umut, amacı için uğraşma ve bu amaç doğrultusunda kendini hazır hissetme biçiminde ifade edilebilir. Umut ile ilgili en kapsamlı çalışmalar yapan Frank (1968) umudu "iyi olma duygusu veren ve kişiyi harekete geçirmek için güdüleyen bir özellik" olarak ele alır. Frank(1968) umudu duygu ve düşüncenin anlamlı bir karışımı olarak tanımlayarak bilişsel ve duyuşsal iki boyutunun olduğunu söyler. Benlik tasarımı kavramı bireyin kendi duygu ve düşüncelerine ilişkin bir değerlendirmedir (akt. Barış 2008).

Umudun kuramsal çalışmaları 13. asra dayandığı için din bilimcisi Aquinas, sonraki asırlarda Hume ve Kant ve bunlara benzeyen düşünürler umut kavramını, insanın gerçek duygulardan biri olarak ele almaktadır. Bu görüş bazıları tarafından hala geçerliliğini devam ettirmektedir. Umut, Romero'anın (1989) yapmış olduğu çalışmaya göre hedefe erişme beklentisinin duygusal unsurudur. Miller 1985'de yaptığı çalışmada yaşamın vazgeçilmezi olan umudu arzu, istek olarak incelemekte ve bireyi üzülmeğe irak tutup kendini ifade etmesini

sağladığını ileri sürmektedir. Umudu iyilik durumu şeklinde tanımlayan Frank 1968, kişiyi harekete geçiren kuvvet olduğunu belirtmiştir. Umut amaca dair bir fikirdir. Umut, her kişinin kendi hayatında mihenk taşı sayabileceği belirli hedeflerinin olması, bu hedefler için planlamalar yapması ve bunlara erişmeye odaklanmasıyla alakalıdır (Aydın vd. 2012). Kişi için vazgeçilmez olan umut, güçlüklerle mücadele edebilme de ona kuvvet veren bir duygudur.

Umut düzeylerinin yüksek olması amaçlara ulaşmadaki motivasyonla yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Özel eğitim öğretmenlerin mesleki benlik saygıları ve umut düzeylerinin hangi değişkenlere göre nasıl anlam bulduğunun bilinmesinin bu alanda yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca alanda çalışan eğitici eğitimcileri, mentörler, akademisyen ve araştırmacılara öğretmen eğitim çalışmalarında veri sağlayacağı düşünülmektedir.

Eğitim yöneticileri ve politika geliştiricilerinin öğretmenlerin mesleki benlik saygıları ve umut düzeylerini artırmaya yönelik tedbirler alması, ya da modeller geliştirmesi için bu ve benzeri çalışmaların yapılması gereklidir.

Bu araştırma ile umutla benlik tasarımı arasındaki bu duygu ve düşünce ilişkisi, özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki benlik saygıları ile umut düzeylerini etkileme derecesine bakılmıştır. Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki benlik saygısı ile umut düzeyleri arasındaki ilişkinin nasıl olduğunun araştırılması problemimizin kaynağını oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki benlik saygısı ile umut düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Araştırmanın Alt Amaçları:

1. Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki benlik saygıları cinsiyet, meslekteki kıdem süresi ve çalıştığı kurum türü açısından anlamlı farklılık var mıdır?
2. Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin umut düzeyleri cinsiyet, meslekteki kıdem süresi ve çalıştığı kurum türü açısından anlamlı farklılık var mıdır?
3. Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki benlik saygıları ile umut düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada genel tarama modelinin bir alt türü olan ilişkiyel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelleri çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan taramalardır. Genel tarama modelleri ile tekil ya da ilişkiyel taramalar yapılabilir. İlişkiyel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2012).

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, özel eğitim okulları, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ve Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerdir.

Araştırmanın örneklemini 228 özel eğitim öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada tesadüfi örneklem alımı tekniğinden yararlanılmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri aşağıda Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular

Cinsiyet	N	(%)
<i>Kadın</i>	149	65.4
<i>Erkek</i>	79	34.6
Kıdem Süresi	N	(%)
<i>0-5 Yıl</i>	65	28.5
<i>5-10 Yıl</i>	64	28.1
<i>10-20 Yıl</i>	73	32.0
<i>20 Yıl ve Üstü</i>	26	11.4
Çalışılan Kurum Türü	N	(%)
<i>Okul Öncesi Özel Eğitim Kurumu</i>	9	3.9
<i>Özel Eğitim Sınıfı</i>	61	26.8
<i>Bağımsız Özel Eğitim Veren Devlet Okulu</i>	80	35.1
<i>Özel Özel Eğitim Okulu/ Rehabilitasyon Merkezi</i>	78	34.2

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Öğretmenlerin mesleki benlik saygılarını belirlemek için Arıcak tarafından 1999 yılında geliştirilen ve 30 maddeden oluşan Mesleki Benlik Saygısı (Professional Self Esteem) Ölçeği kullanılmıştır. Öğretmenlerin umut düzeylerini ölçmek için de; Snyder ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen ve Akman ve Korkut (1993) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan 12 maddeden oluşan umut ölçeği kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizi öncelikle nicel analiz yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte araştırmada verilerin değerlendirilmesinde gerçekleştirilen faktör analizi, korelasyon analizi ve regresyon analizinin kullanılmasıyla birlikte değişken sayısı açısından çok değişkenli istatistiksel analiz yöntemlerinden yararlanılırken kullanılan analiz yöntemlerinin amaçları açısından ise ilişkilerin tespit edilmesine yönelik istatistiksel analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca araştırma verileri değerlendirilirken çıkarımsal ve betimsel istatistik çalışmaları yapılmıştır.

Etik Beyan

Bu araştırmanın verileri 2018-2019 eğitim öğretim yılında toplanmıştır. Etik kurul zorunluluğunun geldiği 2020 yılından önce veriler toplandığı için etik kurul kararı konulmamıştır. Çalışma yüksek lisans tezinden alındığı için bütün etik ilkeler gözetilerek veriler toplanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerini yanıtlamak için elde edilen verilerin istatistiksel çözümleri sonucunda ulaşılan bulgular, bu bulgulara ait tablolar, tablolara ilişkin açıklamalar ve bulgulara ilişkin yorumlar yer almaktadır. Bulgu ve yorumların sıralamasında alt problemlerin sırası izlenmiştir.

Faktör analizine alınan Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği'nde 0.05 düzeyinde anlamlı çıkan Barlett Testi ($p=0.000<0.05$) ve 0.914 çıkan KMO istatistiği ölçeğin faktör analizi yapılması için uygun olduğunu göstermektedir. Umut Ölçeği'nde 0.05 düzeyinde anlamlı çıkan Bartlett Testi ($p=0.000<0.05$) ve 0.820 çıkan KMO istatistiği ölçeğin faktör analizi yapılması için uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Mesleki Benlik Saygısı ve Umut Ölçeğinin Kolmogorov Smirnov ve Shapiro-Wilk Testi Normallik Analizi

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Test İstatistiği	Sd	Sig.	Test İstatistiği	Sd	Sig.
Mesleki Benlik Saygısı	0.069	228	0.010	0.973	228	0.000
Umut	0.089	228	0.000	0.962	228	0.000

Katılımcıların demografik bilgilerine göre ölçek verilerini karşılaştırmadan önce, verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı One Sample Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri ile incelenmiştir. Her iki analiz sonucunda da verilerin normal dağılıma uygun olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle karşılaştırmalar yapmak için nonparametrik test yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmaya Yönelik Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin tutumlarını çeşitli değişkenlerle ölçmek amaçlanmıştır. Bu değişkenler; cinsiyet, medeni durum, yaş, kıdem süresi, çalışılan kurum değişkenleridir. Kısaca katılımcının demografik bilgilerini içermektedir. Araştırmada elde edilen demografik bulgular aşağıdaki gibidir:

Tablo 3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygısı ve Umut Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri

Ölçek	N	En Düşük	En Yüksek	Ort	Std. Sapma
Mesleki Benlik Saygısı	228	2	5	4.07	0.60
Umut Düzeyi	228	2	4	3.56	0.41

Tablo 3 incelendiğinde, özel eğitim öğretmenlerine uygulanan mesleki benlik saygısı ölçeği sonucunda en düşük puanın 2, en yüksek puanın 5; umut düzeyi ölçeği sonucunda en düşük puanının 2, en yüksek puanının 4 olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin, mesleki benlik saygısı puanlarının 4.07 ve umut düzeyi puanlarının 3.56 ile orta düzeyin üzerinde olduğu görülmektedir. Buna göre araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı ve umut düzeyine yönelik orta düzeyde olumlu tutuma sahip olduğu söylenebilmektedir.

Araştırmanın birinci alt amacı olan mesleki benlik saygısı puanlarının demografik özelliklerine göre farklılaşmasına yönelik analizler ve bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı olan mesleki benlik saygısı puanlarının demografik özelliklerine göre farklılaşmasına yönelik analizler ve bulgular tablo 4, 5, 6 ve 7 de verilmiştir

Tablo 4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygısının Cinsiyet Açısından Mann Whitney U Testi İle Analizi

Cinsiyet	N	SO	ST	U	z	p
Mesleki Benlik Saygısı Erkek	79	90.51	7150.00	3990	-4	0.000
Mesleki Benlik Saygısı Kadın	149	127.22	18956.00			

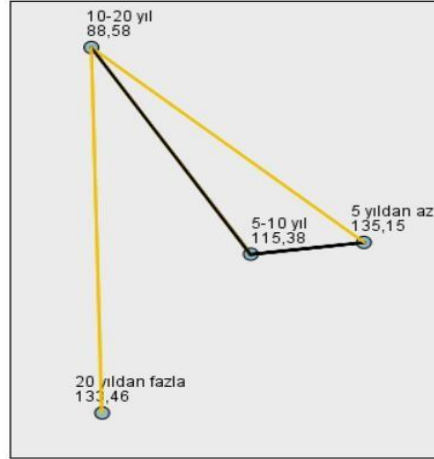
Tablodaki verilerde görüldüğü üzere, araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısının sıra ortalamalarının cinsiyete göre farklılığının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Cinsiyete göre özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısının sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılığının bulunduğu tespit edilmiştir ($U=3990, p=0.000 < 0.05$). Kadın özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı puanlarının sıra ortalamalarının ($SO=127.22$), erkek özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı puanlarının sıra ortalamalarından ($SO=90.51$) yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygısının Kıdem Süresi Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Analizi

	Kıdem Süresi	N	A.Ort.Sıra	KWH	Sd	p	Anlamlı Fark
Mesleki Benlik Saygısı	5 yıldan az	65	135.15	19.81	3	0.00	'5 yıldan az' - '10-20 yıl'
	5-10 yıl	64	115.38				
	10-20 yıl	73	88.58				
	20 yıldan fazla	26	133.46				

Tablodaki verilerde görüldüğü üzere, araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı sıra ortalamalarının kıdem süresine göre farklılığının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Kıdem süresine göre özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılığının bulunduğu tespit edilmiştir (KWH ($sd=3, n=228$) =19.183, $p=0.000<0.05$). Bu bulgu kıdem süresinin mesleki benlik saygısı üzerinde farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir.

Şekil 1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygısının Kıdem Süresi Açısından Değerlendirilmesindeki Farklılığı Belirlenen Gruplar

Tablo 6. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygısının Kıdem Süresi Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Analizinden Farklılığı Elde Edilen Gruplar

Gruplar	Test İstatistiği	Sig	Adj. Sig
10-20 yıl/5-10 yıl	26.801	0.018	0.106
10-20 yıl/20 yıldan fazla	-44.879	0.013	0.017
10-20 yıl/5 yıldan az	46.572	0.000	0.000
5-10 yıl/20 yıldan fazla	-18.079	0.238	1.000
5-10 yıl/5 yıldan az	19.771	0.089	0.532
20 yıldan fazla/5 yıldan az	1.692	0.912	1.000

Tablodaki verilerde görüldüğü üzere mesleki benlik saygısının kıdem süresi açısından değerlendirilmesinde tespit edilen farklılıklar 10-20 yıl ile 20 yıldan fazla ($p=0.017<0.05$) kıdem süresi ve 10-20 yıl ile 5 yıldan az ($p=0<0.05$) kıdem süresine sahip bireylerin olduğu gruplarda anlamlı olarak belirlenmiştir.

Tablo 7. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygısının Çalışılan Kurum Türü Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Analizi

Çalışılan Kurum Türü		N	A.Ort.Sıra	KWH	Sd	P
Mesleki Benlik Saygısı	Okul Öncesi Özel Eğitim Kurumu	9	99,67	6.210	3	0.102
	Özel Eğitim Sınıfı	61	102,82			
	Bağımsız Özel Eğitim Veren Devlet Okulu	80	111,19			
	Özel Özel Eğitim Okulu/Rehabilitasyon Merkezi	78	128,74			

Tablodaki verilerde görüldüğü üzere, araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı sıra ortalamalarının çalışılan kurum türüne göre farklılığının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Çalışılan kurum türüne göre özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılığının bulunmadığı tespit edilmiştir ($KWH_{(sd=3,n=228)} = 6.210, p=0.102 > 0.05$).

Araştırmanın ikinci alt amacı olan umut düzeyi puanlarının demografik özelliklerine göre farklılaşmasına yönelik analizler ve bulguları

Araştırmanın ikinci alt amacı olan umut düzeyi puanlarının demografik özelliklerine göre farklılaşmasına yönelik analizler ve bulguları Tablo 8, 9 ve 10 da verilmiştir.

Tablo 8. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Umut Düzeyinin Cinsiyet Açısından Mann -Whitney U Testi İle Analizi

	Cinsiyet	N	SO	ST	U	z	P
Umut	Erkek	79	104,41	8248,50	5088.500	1.686	0.092
Düzeyi	Kadın	149	119,85	17857,50			

Tablodaki verilerde görüldüğü üzere, araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin umut düzeyinin sıra ortalamalarının cinsiyete göre farklılığının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Cinsiyete göre özel eğitim öğretmenlerinin umut düzeyinin sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılığının bulunmadığı tespit edilmiştir ($U=5088.500, p=0.092 > 0.05$).

Tablo 9. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Umut Düzeyinin Kıdem Süresi Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Analizi

	Kıdem Süresi	N	A.Ort.Sıra	KWH	Sd	p
Umut Düzeyi	5 yıldan az	65	118.63	0.421	3	0.936
	5-10 yıl	64	114.22			
	10-20 yıl	73	111.45			
	20 yıldan fazla	26	113.42			

Tablodaki verilerde görüldüğü üzere, araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin umut düzeyinin sıra ortalamalarının kıdem süresine göre farklılığının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Kıdem süresine göre özel eğitim öğretmenlerinin umut düzeyinin sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılığının bulunmadığı tespit edilmiştir ($KWH_{(sd=3,n=228)} = 0.421, p=0.936 > 0.05$).

Tablo 10. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Umut Düzeyinin Kurum Türü Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Analizi

	Çalışılan Kurum Türü	N	A.Ort.Sıra	KWH	Sd	p
Umut Düzeyi	Okul Öncesi Özel Eğitim Kurumu	9	106.11			
	Özel Eğitim Sınıfı	61	104.57			
	Bağımsız Özel Eğitim Veren Devlet Okulu	80	121.84	2.555	3	0.465
	Özel Özel Eğitim Okulu/Rehabilitasyon Merkezi	78	115.71			

Tablodaki verilerde görüldüğü üzere, araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin umut düzeyinin sıra ortalamalarının çalışılan kurum türüne göre farklılığının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Çalışılan kurum türüne göre özel eğitim öğretmenlerinin umut düzeyinin sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılığının bulunmadığı tespit edilmiştir ($KWH_{(sd=3, n=228)}=2.555, p=0.465>0.05$).

Araştırmanın üçüncü alt amacı olan mesleki benlik saygısı ile umut düzeyi arasındaki ilişkileri İncelemeye yönelik yapılan analizler ve bulguları

Araştırmanın üçüncü alt amacı olan mesleki benlik saygısı ile umut düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik yapılan analiz ve bulgular Tablo 11’de gösterilmektedir.

Özel eğitim öğretmenin mesleki benlik saygısı ve umut ölçeği arasındaki ilişkinin incelenmesi için veriler normal dağılıma uymadığından dolayı Spearman Korelasyon Analizi yapılmıştır. Literatürde normal dağılmayan verilerin regresyon analizinde Lojistik Regresyon modeli önerilmektedir, ancak lojistik regresyon analizinin şartlarından biri olan değişkenlerden birinin kategorik olması şartını ölçekler sağlamadığından dolayı regresyon analizi yapılmamıştır.

Korelasyon analizinde korelasyon katsayısının anlamlı olsa da 0,20`dan düşük olduğu durumlarda değişkenler arasındaki ilişki (0,20`dan az korelasyon katsayılarının değişkenler arasındaki ilişkiyi yeterli düzeyde açıklamadığı gerekçesi ile) göz ardı edilmiştir. 0.20-0.40 hafif düzeyde ilişkili, 0.40-0.60 orta düzeyde, 0.60-0.80 güçlü, 0.80 ve üstü çok güçlü ilişki olarak kabul edilmiştir.

Tablo 11. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizi ve Bulguları

		Mesleki Benlik Saygısı	Umut
Mesleki Benlik Saygısı	r	1.000	
	p	.	
Umut Düzeyi	r	0.340**	1.000
	p	.000	.

Tabloda görüldüğü üzere, özel eğitim öğretmenin mesleki benlik saygısı ve umut ölçeği arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Spearman Korelasyon Analizi sonucunda puanlar arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde hafif düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=0.340; p=0.000<0.05$).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmamızda özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki benlik saygıları ve umut düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaç olarak belirlenmiştir.

Araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısının cinsiyete göre farklılığının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan istatistiki işlemde cinsiyete göre özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısında anlamlı düzeyde farklılığının bulunduğu tespit edilmiştir. Kadın özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı puanlarının erkek özel eğitim öğretmenlerinin puanlarından yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özkan (1994) ve Gürsoy (1989)’un ilkökul öğretmenleri üzerinde gerçekleştirdiği araştırma

sonucunda kadın öğretmenlerin benlik ve mesleki benlik kavramlarının bağdaşım düzeyleri erkeklerinkinden yüksek çıkmıştır. Literatürdeki bu çalışmalar araştırmamızın bu bulgusunu desteklemesine karşılık yapılan bazı araştırmalarda ise (Toprak 2007; Gündem 2009; Irmak 2015) cinsiyet değişkenine göre farklılık görülmediği ortaya çıkmıştır. Efilti ve Çıkkılı (2017)'nin özel eğitim bölümü öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada, öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre benlik saygısı ve mesleki benlik saygısı düzeyleri arasında da anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygılarının belirlenmesinde mesleki kıdem açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Literatürdeki bazı araştırma bulguları (Gündem 2009; Yıldırım, Kırmıoğlu ve Temiz 2010; Sönmez 2013; Irmak 2015; Deniz 2017), mesleki benlik saygılarının kıdem yılına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna karşılık Tekirgöl (2011), araştırmasında mesleki benlik saygısı ile mesleki kıdem arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin çalıştığı kurum türüne göre mesleki benlik saygısında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Yıldırım, Kırmıoğlu ve Temiz (2010)'in yaptıkları araştırmaya katılan öğretmenlerin okul türü değişkeni açısından öğretmenlerin mesleki benlik saygıları anlamlı düzeyde farklılaşmış. Ortaokul öğretmenlerinin mesleki benlik saygıları lise öğretmenlerinden anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Özel eğitim öğretmenlerine yönelik yapılan araştırmada çalıştığı kurum türüne göre mesleki benlik saygısında anlamlı bir farklılık tespit edilememesi, özel eğitim öğretmenlerinin yaptıkları işin niteliğinin farklı kurumlarda da aynı özellik göstermesinden kaynaklanmış olabilir.

Araştırmamıza katılan özel eğitim öğretmenlerinin umut düzeyinin cinsiyete göre farklılığının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan istatistiki işlemde cinsiyete göre özel eğitim öğretmenlerinin umut düzeyinin sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılığının bulunmadığı tespit edilmiştir. Kızıroğlu (2012), sınıf öğretmenlerinin sosyodemografik özelliklere göre umutsuzluk düzeyleri üzerine yaptığı araştırmada sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre umutsuzluk puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma bulmuş olup erkek sınıf öğretmenlerinin umutsuzluk puanları, kadın sınıf öğretmenlerinden anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Küsgülü'nün (2014) , üniversite öğrencilerinde mutluluk, umut ve narsisizm düzeylerini incelediği araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre umut düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Yapılan diğer araştırmalarda cinsiyet değişkenine göre umut düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna varılmıştır (Atik ve Kemer, 2009; Aydın, 2010; Vahapoğlu, 2013; Özer Uzun ve Tezer, 2008).

Araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin umut düzeyinin kıdem süresine göre farklılığının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan istatistiki işlemde kıdem süresine göre özel eğitim öğretmenlerinin umut düzeylerinde anlamlı farklılığının bulunmadığı tespit edilmiştir. Kızıroğlu (2012) sınıf öğretmenlerinin sosyodemografik özelliklere göre umutsuzluk düzeyleri üzerine yaptığı araştırmada sınıf öğretmenlerinin umutsuzluk düzeyinin mesleki kıdeme göre değişim göstermediğini sonucuna ulaşmıştır.

Özel eğitim öğretmenlerinin umut düzeyinin kurum türüne göre farklılığının bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan istatistiki işlemde kurum türüne göre özel eğitim öğretmenlerinin umut düzeylerinin anlamlı farklılığının bulunmadığı tespit edilmiştir. Araştırmacılar tarafından yapılan diğer çalışmalara bakıldığında da benzer bir değişkene (kurum türü) yönelik yapılan araştırmaya rastlanılmamıştır.

Özel eğitim öğretmenleri değişik kurumlarda çalışmakta oldukları halde çalıştığı grup ve işin niteliği benzer olduğundan umut düzeyleri farklı kurum ve okullarda benzer özellik göstermektedir.

Araştırmanın üçüncü alt amacında mesleki benlik saygısı ve umut düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin, mesleki benlik saygısı puanlarının ve umut düzeyi puanlarının orta düzeyin üzerinde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Buna göre araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı ve umut düzeyine yönelik orta düzeyde olumlu tutuma sahip olduğu söylenilebilmektedir. Arıcağ (1999), öğretmen adaylarının benlik saygısını ve mesleki benlik saygısını geliştirmeye yönelik bir program hazırlamış ve bu programın etkililiğini bir grupta psikolojik danışma çalışması ile sınımıştır. Programın, benlik saygısı ve mesleki benlik saygısı üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu bulgular yapılan araştırma bulgularını da destekler niteliktedir.

Araştırma bulgularından yola çıkarak aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur;

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere verilen hizmet içi eğitim faaliyetlerinde (kurs, seminer, çalıştay) mesleki benlik saygılarını ve umut düzeylerini yükseltecek etkinlik ve içeriklere yer verilmelidir.

Örnekleme grubundan kaynaklanabilecek problemler dikkate alarak genellenebilir sonuçlara verebilecek farklı bir örneklem ile yapılabilir.

Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı ve umut düzeyleri ile ilgili yapılan araştırma diğer branş öğretmenlerine yönelik de yapılarak karşılaştırılabilir.

Etik Beyan

“Özel Eğitim Alanında Çalışan Öğretmenlerin Mesleki Benlik Saygısı ve Umut Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Kaynakça

- Akman, Y. ve Korkut, F. (1993). Umut ölçeği üzerine bir çalışma. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9, 193-202.
- Arıcağ, O.T. (1999). Öğretmen adaylarının benlik algısı ve mesleki benlik algılarının geliştirilmesine yönelik bir grupta psikolojik danışma uygulaması. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 11, 11-22.
- Arıcağ, T. ve Dilmaç, B. (2003). Psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin bir takım değişkenler açısından benlik saygısı ile mesleki benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (1), 1-8.
- Atik, G. ve Kemer, G., (2009). Psychometric Properties of Children's Hope Scale: Validity and Reliability Study, Elementary Education Online, 8(2).
- Aydın, B. (2010). Üniversite öğrencilerinin duygusal zeka ve umut düzeyleri ile psikolojik sağlımlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Aydın, B., Kaya, S., Pala, H., Sarı, S. ve Şahin, M. (2012). Öznel iyi oluşu açıklamada umut ve yaşamda anlamın rolü. Kastamonu Eğitim Dergisi, 20(3), 827-836.
- Barış, D.A. (2008). Müzik eğitimi ve benlik tasarımı. İlköğretmen Eğitimci Dergisi, 15, Ankara.
- Bayat, B. (2003). Bireylerin benlik algısı (benlik tasarımları) sistemi ve bu sistemin davranışları üzerindeki rolü, Kamu-İş Dergisi, 7 (2), Ankara.
- Deniz, Ç. (2017). Farklı branş öğretmenlerinin duygusal zeka özelliği ile mesleki benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Efiliti, E , Çıkılı, Y . (2017). Özel eğitim bölümü öğrencilerinin benlik saygısı ile mesleki benlik saygısının incelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17 (1), 0-0. DOI: 10.17240/aibuefd.2017.17.28551-304623
- Gottfredson, L.S. (1981). Circumscription and compromise: a developmental theory of occupational aspirations. Journal of Counseling Psychology, 28 (6), 545-579.
- Gürsoy, C.G., (1989). İlkokul öğretmenlerinin benlik kavramları ile mesleki benlik kavramları arasındaki bağdaşım düzeyini etkileyen bazı faktörler (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- Irmak, M. (2015). İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin mesleki benlik saygılarının belirlenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sabahatin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel.
- Kızıroğlu, M. (2012). Sınıf öğretmenlerinin sosyodemografik özelliklere göre umutsuzluk düzeyleri (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kuzgun, Y. (1983). Benlik ve ideal benlik kavramlarının, tercih edilen meslek kavramlarıyla ilişkisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 16 (1).
- Küsgülü, Ü. (2014). Üniversite öğrencilerinin mutluluk, umut ve narsisizm düzeylerinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Nelson Jones, R. (1982). Danışma Psikolojisi Kuramları (Çev: F. Akkoyun, V. Duymaz, B. Eylem, F. Korkut, S. Doğan). Birmingham: Cossel Educational Limited.
- Özer Uzun, B. ve Tezer, E. (2008). Umut ve olumlu-olumsuz duygular arasındaki ilişkiler. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 23, 81-86.
- Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etkenler. Düşünen Adam, 7(3), 4-9.
- Schumann, N. M. (1991). Collegial relationship and self-esteem of beginning teachers (Unpublished Doctoral Dissertation). The University of Nebraska, Lincoln. Erişim adresi: <http://digitalcommons.unl.edu/dissertations/AAI9211482/> (21.03.2017).
- Sönmez, A. (2013). İlk ve ortaokullardaki öğretmenlerin benlik saygılarının mesleki tükenmişliğe etkisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tekirgöl, D. (2011). Çalışanlarda mesleki benlik saygısının iş tatmini ve yaşam mutluluğu ile ilişkisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Toprak, Ş. (2007). İlköğretim okulu yöneticilerinin yaşam değerleri ile mesleki benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Vahapoğlu, Z. (2013). Ön lisans öğrencilerinin umut düzeyleri ve başarı yönelimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yıldırım, Y., Kırımoğlu, H. ve Temiz, A. (2010). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi (Hatay İl Örneği). Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 4(1), 88-97.

EXTENDED SUMMARY

This and similar studies should be carried out so that educational administrators and policy developers can take measures or develop models to increase teachers' professional self-esteem and hope levels. In this study, the effect of this emotion and thought relationship between hope and self-design, the professional self-esteem and hope levels of teachers working in the field of special education was examined. The source of our problem is to investigate the relationship between professional self-esteem and hope levels of teachers working in the field of special education.

The aim of this study is to examine the relationship between professional self-esteem and hope levels of teachers working in the field of special education. In line with this general purpose, the following sub-objectives will be tried to be achieved.

1. Is there a significant difference in terms of professional self-esteem of teachers working in the field of special education, gender, seniority in the profession and the type of institution they work in?
2. Is there a significant difference in the hope levels of teachers working in the field of special education in terms of gender, seniority in the profession and the type of institution they work in?
3. Is there a significant relationship between professional self-esteem and hope levels of teachers working in the field of special education?

In this study, the relational survey model, which is a sub-type of the general survey model, was used. General survey models are surveys made on the whole universe or a group, sample or sample to be taken from the universe in order to make a general judgment about the universe in a universe consisting of many elements. Single or relational scans can be made with general screening models. Relational screening models are research models that aim to determine the

existence or degree of co-variance between two or more variables. The study group of the research consists of 228 teachers, 149 female and 79 male, working in the field of special education. 65 of the participants have seniority of 0-5 years, 64 of them 5-10 years, 73 of them 10-20 years and 26 of them have seniority over 20 years. 9 of the participants work in Pre-School Special Education Institutions, 61 of them work in special education classes, 80 of them work in independent special education public schools, and 78 of them work in Rehabilitation centers. The personal information form was created by the researcher in order to collect data in the research. Professional Self Esteem Scale developed by Arıcak was used to determine teachers' professional self-esteem. In order to measure the hope levels of teachers; Hope scale developed by Snyder et al. was used. The analysis of the research data was carried out primarily with quantitative analysis methods. In addition, in the study, multivariate statistical analysis methods were used in terms of the number of variables, with the use of factor analysis, correlation analysis and regression analysis, which were carried out in the evaluation of the data, while statistical analysis methods were used to determine the relationships for the purposes of the analysis methods used. In addition, inferential and descriptive statistical studies were carried out while evaluating the research data. According to the results obtained in the study, it was determined that there was a significant difference in the professional self-esteem of special education teachers according to gender in the statistical process carried out to determine whether there is a difference in the professional self-esteem of special education teachers according to gender. It has been determined that the professional self-esteem scores of female special education teachers are higher than the points of male special education teachers.

In the study, no significant difference was found in terms of professional seniority in determining the professional self-esteem of special education teachers. In the study, no significant difference was found in professional self-esteem according to the type of institution special education in teachers work. In the statistical process performed to determine whether the hope level of the special education teachers participating in our research differs according to gender, it was determined that there was no significant difference in the mean rank of the hope level of the special education teachers according to gender. In the statistical process to determine whether there is a difference in the level of hope of the special education teachers participating in the research according to the seniority period, it was determined that there was no significant difference in the hope levels of the special education teachers according to the seniority period. In the statistical process carried out to determine whether there is a difference in the hope level of special education teachers according to the type of institution, it was determined that there was no significant difference in the hope levels of special education teachers according to the type of institution. In the third sub-goal of the study, the relationship between professional self-esteem and hope levels was examined and it was seen that the professional self-esteem scores and hope level scores of the special education teachers participating in the research had a relationship above the medium level. Accordingly, it can be said that the special education teachers participating in the research have a moderately positive attitude towards professional self-esteem and hope level